

N:o 37.

Af friherre **C. C. Bonde** m. fl., *i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om tillfällig löneförbättring till vissa befattningshafvare vid universiteten och Karolinska institutet.*

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t bland äskanden under 8:de hufvudtiteln föreslagit en tillfällig löneförbättring för extra ordinarie professorer, laboratorer och vice bibliotekarier vid universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska institutet på det sätt, att extra ordinarie professorer med begynnelselön eller i andra lönegraden skulle på extra stat för år 1907 åtnjuta ett tillägg af 1,000 kronor, de som befinna sig i tredje lönegraden likaledes ett tillägg af 500 kronor, laboratorer och observatorer ett tillägg å 1,000 kronor, vice bibliotekarier ett tillägg å 500 kronor, med afdrag i fråga om professorer, laboratorer och observator vid Uppsala universitet för åtnjutna naturaförmåner (respektive 6 eller 4 famnar ved).

Den nådiga framställningen till Riksdagen är närmast föranledd af förslag och petitioner från ifrågavarande lärare samt större akademiska konsistoriet i Uppsala. Dessa förslag och petitioner gingo emellertid *dels* ut på utverkande af löneförbättring redan för innevarande år 1906, *dels* ut på att grundlönerna för professorer, laboratorer o. s. v. skulle höjas med 1,000 kronor, utan ändring i nu stadgade grunder för åtnjutande af ålderstillägg, hvarigenom löneförmåner för de högst aflönade skulle (med inbegrepp af tjänst-

göringspenningar) blifva alltefter olika åldersgrad i tjänsten 5,500, 6,000 och 6,500 kronor. Kungl. Maj:t — som i öfrigt lämnat å sido af Uppsala akademiska konsistorium framställd begäran om löneförbättringar äfven för åtskilliga tjänstemän vid kansli och räntekammare — har på det sätt begränsat den begärda löneförbättringen, att den skulle inträda först 1907, och att extra ordinarie professor, som med två ålderstillägg nu åtnjuter 5,500 kronor (jämfte 6 famnar ved i Uppsala) skulle stanna vid 6,000 kronor, eller samma belopp, som de extra ordinarie professorer, hvilka nu med ett ålderstillägg åtnjuta 5,000 kronor, skulle komma att erhålla.

Med allt erkännande af den välvilja mot universiteten, som dikterat Kungl. Maj:ts framställning och som i departementschefens yttrande kommer till synes, finna vi dock den förbättring, som från högskolorna begärts, så billig och behjärtansvärd, att vi våga hoppas, det Riksdagen skall finnas villig att tillmötesgå högskolornas önskingar i *något större* utsträckning, än hvad den kungl. propositionen innebär.

Som skäl för att extra ordinarie professors löneförmåner ej borde höjas öfver 6,000 kronor, anföres i statsrådsprotokollet, att det med fasthållande af de från högskolorna utgångna och af kanslern förordade förslagen skulle kunna inträffa, att extra ordinarie professor i tredje lönegraden (med två ålderstillägg efter 10 års tjänstgöring) hade högre lön än ordinarie professor i första lönegraden. Ett sådant förhållande finna vi så mycket mindre betänkligt, som det torde vara ganska vanligt. Så kan det till exempel alltför väl hända, att vid de allmänna läroverken efter den lönestat, som antogs af 1904 års Riksdag, adjunkt åtnjuter högre lön än lektor, i ty att adjunkt med tre ålderstillägg har 4,500 kronor, med fyra ålderstillägg 5,000 kronor, medan lektor först efter 5 års tjänstgöring kommer upp till 4,500 kronor och först efter tio års tjänstgöring till 5,500 kronor. Den oegentlighet, som kunde ligga i, att extra ordinarie professorer i tredje lönegraden (med 6,500 kronor) vid eventuell befordran till ordinarie professur skulle få mindre lön (6,000 kronor), kunde lätt afhjälpas genom en föreskrift motsvarande den, som genom 1904 års riksdagsbeslut och nådiga kungörelsen af den 27 augusti 1904 finnes gifven för motsvarande fall vid allmänna läroverken. Det är nämligen stadgadt, »att därest ordinarie adjunkt, som befordras till lektor, redan intjänat högre aflöning än lektors begynnelseaflöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så

många ålderstillägg som lektor, att hans aflöning i sistnämnda befattning blir lika hög som den aflöning han senast åtnjöt som adjunkt». Äfven utan en dylik anordning innebär emellertid befordran till ordinarie professor så stora förmåner i fråga om löneutsikter och pension för både professorn själf och hans efterlevande, att denna oegentlighet torde sakna all praktisk betydelse, helst när det är fråga om en tillfällig anordning.

Genom den höjning af af löneförmånerna för extra ordinarie professorer, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle dessa i fråga om slutlön likställas med lektorer vid de allmänna läroverken. Visserligen skulle extra ordinarie professorer komma till denna lön efter fem år, lektor först efter tjugo års tjänstgöring. Tager man emellertid hänsyn till de större kostnader, som utbildning för universitetet kräfver, den vida större risk, som är förenad med utbildning för universitetslärarens kall, då för hvarje aspirant i regel blott finns en, två eller tre platser inom hela riket, slutligen de betydligt större kostnader tjänsten ålägger honom under form af bokinköp, resor o. s. v., så måste man komma till det resultat, att äfven med den förbättring i lönevillkor för extra ordinarie professorer, som Kungl. Maj:t föreslår, deras ekonomiska ställning likväl är relativt otillfredsställande. Om ej de ekonomiska förmåner, som universiteten kunna bjuda, äro afsevärdt bättre än de allmänna läroverkens, måste följderna tydligen blifva den, att universitetens lärarekår i fråga om andlig kapacitet kommer att blifva relativt underlägsen, att universitetens lärarekår företrädesvis rekryteras med sådana sökande, som ligga under i konkurrensen om platser vid de allmänna läroverken, eller företrädesvis med personer, som äro i besittning af större enskild förmögenhet. Nu gäller emellertid jämförelsen med allmänna läroverk närmast blott filosofiska fakulteten, i någon mån äfven den teologiska; men det är att märka, att inom juridiska och medicinska fakulteterna rekryteringen erbjuder ändå ofördelaktigare utsikter, då ämbetsmannabanan och läkarepraktiken erbjuder ännu fördelaktigare villkor.

Den af Kungl. Maj:t ifrågasatta reduktionen i fråga om extra ordinarie professorer med två ålderstillägg är i öfrigt från administrativ synpunkt så till vida betänkelig, som därigenom på en omväg upphäfves en tidigare af Riksdagen fastställd ordning rörande ökning i löneförmånerna för extra ordinarie professorer efter 5 och 10 års tjänstgöring.

Man kan med ledning af statskalendern beräkna den summa, som skulle besparas statsverket genom den reduktion af löneförbättringen till 500 kr. för extra ordinarie professorer i 3:dje lönegraden, som Kungl. Maj:t föreslår. Det gäller i allt för närvarande 13 extra ordinarie professorer (8 i Uppsala, 2 i Lund och 3 vid Karolinska institutet), d. v. s. en summa af 6,500 kr. För statskassan måste summan, då det gäller en hel kår, anses obetydlig. Så mycket mer betyder den för universiteten och institutet, för deras utsikter att kunna hålla sin lärarekår på en sådan nivå, att den motsvarar dessa läroanstalters uppgift, på en nivå, som fortfarande kan tillförsäkra vårt folk den höga standpunkt i andlig kultur, som för ett litet folk är ett af dess lifsvillkor.

Må det tillåtas oss att i detta sammanhang erinra om hvad redan mer än en gång blifvit påpekadt, att ett flertal af dessa s. k. extra ordinarie professorer (på ordinarie stat), i själfva verket mer än hälften af hela antalet, äro hvar för sig de högsta målsmännen inom vårt land för sina resp. vetenskaper (bl. a. för sådana ämnen som geografi vid båda universiteten, statskunskap och geologi vid Lunds universitet). I de fall slutligen, då åtminstone teoretiskt möjlighet finnes att vinna befordran från extra ordinarie till ordinarie professor, beror denna på tillfälliga ålderskillnader och kan i verkligheten endast komma mycket få extra ordinarie professorer till del.

I framställningarna från högskolorna och kanslersämbetet begärdes, såsom af statsrådsprotokollet inhämtas, att löneförbättring skulle komma vederbörande lärare och tjänstemän till godo redan under år 1906 och på en gång beviljas för 1906 och 1907. Då nu den nya staten för de allmänna läroverken trädde i kraft redan 1905 och lefnadskostnaderna äfven under de senaste åren stigit i betänkelig grad, är det synnerligen viktigt, att den föreslagna löneförbättringen snarast möjligt kommer ifrågavarande lärare och bibliotekarier vid högskolorna till godo. Det är af vikt, att universiteten och Karolinska institutet snarast möjligt komma ur sin nuvarande, synnerligen ogynnsamma ställning. Då hela anordningen har en provisorisk prägel, kan beslutet inskränka sig till det löpande året. För statsregleringen blir det då relativt likgiltigt, om beloppet utgår under 1906, som härmed föreslås, eller 1907, som Kungl. Maj:t äskar. Men för högskolorna och deras lärare är det ingalunda likgiltigt.

De belopp, som för 1906 behöfvas, kunna på följande sätt beräknas:

19 extra ordinarie professorer i Uppsala à 910 kr.	17,290 kr.
2 laboratorer och en observator à 940 kr.	2,820 »
2 vice bibliotekarier à 500 kr.	1,000 »
12 extra ordinarie professorer i Lund à 1,000 kr.	12,000 »
1 d:o à 220 »	220 »
1 laborator och 1 observator à 1,000 kr.	2,000 »
1 vice bibliotekarie à 500 kr.	500 »
10 extra ordinarie professorer i Stockholm à 1,000 kr.	10,000 »
2 laboratorer à 1,000 kr.	2,000 »
<hr/>	
Summa 47,830 kr.	

Ehuru här, i enlighet med förut framställt yrkande, beräknas en ökning å 1,000 kronor (resp. 910) äfven för de extra ordinarie professorer, som åtnjuta två ålderstillägg, stannar beloppet under den totalsiffra, som af Kungl. Maj:t äskas. Detta beror på att i ofvanstående kalkyl intet tillägg beräknats för sådana ämbeten, som för närvarande äro vakanta. Något anslag för höjning af tjänstgöringspenningarnas belopp under vakans synes vara så mycket mindre nödigt, som den lön, hvilken efter hittills gällande stat utgår och under sådant förhållande besparas, i förening med särskildt af Riksdagen gifvet anslag till vikariatsarfvoden lämnar mer än tillräcklig tillgång för vikaries aflöning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med anslutning i öfrigt till Kungl. Maj:ts proposition i den mån densamma skiljer sig från de yrkanden, som från högskolornas sida gjorts, hemställa vi, att Riksdagen måtte besluta,

att extra ordinarie professorer i Uppsala må, med undantag af extra ordinarie professorerna i psykiatri och växtbiologi, utöfver nu innehafvande förmåner åtnjuta 910 kronor, däraf 410 kronor som lön och 500 kronor som tjänstgöringspenningar;

att laboratorer och observator vid samma universitet må åtnjuta hvardera 940 kronor, däraf 440 kronor som lön och 500 kronor som tjänstgöringspenningar;

att nuvarande extra ordinarie professorn i praktisk teologi och moralteologi vid Lunds universitet må åtnjuta 220 kronor såsom lön;

att öfriga extra ordinarie professorer vid Lunds universitet med undantag af den andre professorn i teologi samt extra ordinarie professorer vid Karolinska institutet med undantag af professorn i psykiatri må åtnjuta hvardera 1,000 kronor, hvaraf 500 kronor som lön och 500 kronor som tjänstgöringspenningar;

att laboratorn i kemi och astronomi, observatorn vid Lunds universitet samt de två fast anställda laboratorerna vid Karolinska institutet må åtnjuta hvardera 1,000 kronor, däraf 500 kronor som lön och 500 kronor som tjänstgöringspenningar;

att vice bibliotekarierna vid Uppsala och Lunds universitet må åtnjuta hvardera 500 kronor att tilläggas lönen;

att dessa löneförbättringar må åtnjutas redan under år 1906, men utgå endast för de ämbeten, som under år 1906 äro besatta och för den tid af året de äro besatta; slutligen

att Riksdagen för bestridande af dessa löneförbättringar må på extra stat för 1907 anvisa ett förslagsanslag å 50,000 kronor att i mån af behof förskottsvis af statskontoret utbetalas under år 1906.

Carl Carlson Bonde.

Harald Hjärne.

Sven Palme.